

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Vår ref.:
22/2971- 2- EKN

Deres ref.:

Dato:
21.03.2023

Høringssvar fra Likestillings- og diskrimineringsombudet

Likestillings- og diskrimineringsombudet viser til Helse- og omsorgsdepartementets høringsnotat om endringer i helse- og omsorgstjenesteloven og pasient- og brukerrettighetsloven (Om langtidsopphold for personer under 50 år i sykehjem mv.)

Likestillings- og diskrimineringsombudet (ombudet) har som mandat å arbeide for likestilling og mot diskriminering på grunn av bla. nedsatt funksjonsevne. Ombudet har også tilsynsansvar med at norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med de forpliktelsene Norge har etter FNs diskrimineringskonvensjoner, deriblant FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD).

Ombudet mener:

- Ombudet støtter et lovforslag som skal hindre kommuner å tvangsflytte personer til sykehjem og institusjonslignende boliger, men mener det ikke er ønskelig med en satt aldersgrense i loven.
- Hensynet til selvbestemmelse og rettsikkerhet må tydeliggjøres i lovforslaget.
- Et samtykke må baseres på reelle valgmuligheter. Kommunen må dokumentere hvilke alternative løsninger til flytting som er tilbudt.

Retten til å velge boform, med hvem og hvor man vil bo må respekteres.

Ombudet mener stat og kommuner må sikre at den enkelte borger selv skal velge boform, med hvem og hvor man vil bo og må tilstrebe at alle skal få bo i en

ordinær bolig i et ordinært bomiljø. Dette er i tråd med Nasjonal *strategi for den sosiale boligpolitikken (2021-2024)* hvor et prioritert innsatsområde er: at personer med nedsatt funksjonsevne, på lik linje med andre, skal kunne velge hvor og hvordan de skal bo. Strategien trekker fram at valgfrihet og mulighet til å bestemme selv i eget liv er grunnleggende verdier.

Reell selvbestemmelse, å fremme like muligheter og like rettigheter er i samsvar med likestillings- og diskrimineringsloven og med forpliktelsene etter CRPD som kommunene er pålagt å oppfylle, for alle borgere.

Departementet har ikke redegjort for mulige konsekvenser av de forslag som fremmes i høringen i lys av menneskerettighetene.

I konvensjonen rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne Artikkel 19 står det at mennesker med nedsatt funksjonsevne har *«anledning til å velge bosted, og hvor og med hvem de skal bo, på lik linje med andre, og ikke må bo i en bestemt boform»*.

Videre heter det at de skal ha *«tilgang til ulike støttetjenester i eget hjem»* og *«den personlige bistand som er nødvendig for å kunne bo og være inkludert i samfunnet og for å hindre isolasjon eller segregering.»*

Ombudet mener det er kritikkverdig at høringsnotatet ikke viser til denne artikkelen, som skal legge sterke føringer for boligpolitikken ovenfor funksjonshemmede.

Helseminister Ingvild Kjerkol skrev så sent som 21. februar i sitt svar til Cato Brunvand Ellingsen (SV): *«Norge ratifiserte FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i 2013 og er dermed forpliktet til å følge konvensjonens bestemmelser, herunder artikkel 19 om retten til å velge bosted og å ikke måtte bo i en bestemt boform.»*¹

Som det står i forslaget, har ikke Stortinget drøftet den øvre aldersgrensen. 50 år kan synes som noe tilfeldig, men 50 år i dag, kan neppe forstås som gammel i norsk målestokk. Norge har en øvre avgangsalder fra arbeidslivet opptil 72 år. Den biologiske, sosiale og psykologiske alder avspeiler ikke nødvendigvis den kronologiske alder. Vi eldes forskjellig og i ulikt tempo.

¹ Stortinget Dok. Nr. 15:1325 (2022-2023)

I høringsnotatet står det at «Lovforslaget er en innskrenkning av den kommunale friheten til å organisere helse- og omsorgstjenestetilbudet, og det vil i praksis kunne bli utfordrende for kommunene å overholde lovforslaget med en høyere øvre aldersgrense enn 50 år.»

Ombudet understreker at alle lover og forpliktelser vil naturligvis begrense og legge føringer for praksis i norske kommuner. Kommuner kan ikke organisere seg utenfor disse rammene.

I dag er det mange eldre i Norge som ønsker seg, har behov for og venter på plass i et sykehjem. Det er viktig å oppfylle rettighetene til de som venter i kø, - før man flytter folk til tilsvarende boliger som ikke ønsker eller ikke har et reelt behov om det tilrettelegges for å kunne bo i eget hjem. For disse, uansett alder, er det et stort forbedringspotensial for kommunene å skape et sosialt og trivelig miljø og organisere rutiner og aktiviteter etter interesser og preferanser for alle beboere.

Rettsikkerhet

For å sikre at flytting til sykehjem er frivillig og basert på tydelig samtykke, må kommunen dokumentere at samtykke ikke er gitt etter press eller redsel for risiko for sanksjoner eller represalier. Samtykke skal heller ikke være et resultat av at alternativet som presenteres er så utilfredsstillende at det i realiteten ikke fremstår som et alternativ.

Det kan ikke innføres unntaksbestemmelser fra samtykkekravet. I dag er det mange som fratras samtykkekompetanse uten at det foreligger saklig og nødvendig begrunnelse. Spesielt utviklingshemmede er utsatt for dette. Alle, uavhengig av samtykkekompetanse, må høres selv om man ikke har ord eller har utradisjonelle kommunikasjonsform.

Unntaksbestemmelser

Departementet foreslår at forbudet bare skal gjelde opphold ut over 60 døgn pr. kalenderår. Ombudet mener forbudet må gjelde for uansett varighet, med mindre det er frivillig. Et opphold på et sykehjem eller lignende i påvente av et byggeprosjekt eller tilpasninger i bolig, skal være frivillig og kommunen må treffe et enkeltvedtak som kan påklages etter pasient- og brukerrettighetsloven. Det skal der fremgå hvilke særlige grunner som gjør at kommunen ikke har et ferdig tilfredsstillende tilbud og tidsplan til dette står klart.

Vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon
Likestillings- og diskrimineringsombud

Eli Knøsen
fagdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent, og gyldig uten signatur.